

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน The Role of Local Government on the Community Tourism Promoting

พระมหาจําณงค์ สิริวัฒนโณ¹, บัวลี มณีแสง², ภัณฑิลา น้อยเจริญ³

PhramahaJumnong Siriwan¹, Bualee Maneesaeng², Phanthila Noichareon³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย^{1,2,3}

Email: jumrong3333@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีหน้าที่ในการสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ บทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวก็เช่นกันถือเป็นบทบาทหน้าที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดึงความได้เปรียบของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือในชุมชนมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นแหล่งสร้างรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระตุ้นประชาชนในท้องถิ่นตระหนักและมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ พร้อมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในลักษณะการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนั้นจะต้องพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของประชาชนในท้องถิ่นเรื่องการให้บริการทางการท่องเที่ยวท่องเที่ยวชุมชน พร้อมกับการสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และที่สำคัญต้องเอาใจจริงเอาใจกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ครบวงจรและเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การท่องเที่ยวชุมชน

Abstract

Currently, local governments have a duty to support development in various fields. Role in tourism development as well as duties. Local governments can draw on the advantages of capital resources. Cultural heritage Traditions that exist in the local community in the development of tourism. An added value A source of income for local residents. Therefore, the government must give priority to the promotion of tourism by stimulating local public awareness and contributing to the development of community tourism. By focusing on the conservation of natural resources, cultural heritage and local culture to the future generations to learn. The support and promotion of tourism in job creation. Earn money to communities to help themselves. In addition, the need to develop the capacity and quality of local tourism services to the travel community. Along with the creation and development facilities to service the tourism community in line

with the lifestyle needs and preferences of tourists. And the need to seriously develop tourism and community tourism development provides a comprehensive and useful to the public.

Keywords: Local Government; Tourism Promoting

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเจริญเติบโต และมีสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลไทยที่มุ่งส่งเสริมให้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน และนำเงินตราเข้าสู่ประเทศได้อย่างมหาศาล ผลของการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้กระบวนการเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และสนับสนุนการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว โดยความร่วมมือแบบพหุภาคีอันนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาคเอเชียที่ยั่งยืน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) การท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนี้ (นิคม จารุณณี, 2544: 5-7)

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ เป็นเงินตราต่างประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ลำดับที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าอื่นๆ
2. รายได้จากการท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพการชำระเงิน
3. รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพมากมายและเป็นการเสริมอาชีพด้วยอาชีพที่เกิดจากการท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการ โดยเฉพาะธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น ส่วนธุรกิจทางอ้อมอาจเป็นอาชีพเสริม เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การใช้เวลาวางมา รับจ้างก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น
5. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดผลผลิต และนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผลของการกระตุ้นการผลิตเรียกว่า Multiplier effect ทางการท่องเที่ยวสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตสินค้า หรืออุตสาหกรรมอื่นๆ
6. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย การเดินทางท่องเที่ยวไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงเท่านั้น การท่องเที่ยวถือว่าเป็นความพึงพอใจของแต่ละบุคคล
7. การท่องเที่ยวไม่ได้มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งพาดินอากาศเหมือนการเกษตรอื่นๆ ผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยวคือ ความสวยงามของธรรมชาติ หาดทรายชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนในท้องถิ่น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น

8. การท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว สังคมไทยเป็นสังคมของชาติเก่าแก่สืบเนื่องมาเป็นพันปี จึงมีวัฒนธรรมระเบียบประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอดที่ควรค่าแก่การนำออกเผยแพร่ ฟื้นฟู และอนุรักษ์ไว้

9. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ เมื่อเกิดการท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะคนไทยหรือคนต่างประเทศก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งก็จะต้องมีผู้ลงทุนในหลายๆลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นนั้นๆ

10. การท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปที่ใด จะต้องมั่นใจว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

11. การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพและสัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดี ด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการเดินทางไปมาหาสู่กัน ผลก็คือความสามัคคีสามานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลก ที่จะช่วยรักษาสัมพันธไมตรีให้มั่นคง เป็นการช่วยจรจรโลงสันติภาพแก่โลก

การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้จำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวไว้หลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวแบบแนบชิดธรรมชาติ การท่องเที่ยวสถานเชิงรมย์ ท่องเที่ยวโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งการท่องเที่ยวแต่ละชนิดก็มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายมากขึ้น บ่อยครั้งใช้คำว่า "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" (Community-Based Tourism) หรือ "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" (Ecotourism) หรือ "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์"(Conservation tourism) ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์และส่งเสริมภาพพจน์ของการท่องเที่ยว (ชัยนุวัฒน์ ปูนคำปัน, 2555) นอกจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสำคัญ และ สภาพแวดล้อม ได้ 12 ประเภทดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อังไฉน ทีมงานโครงการพัฒนาชุมชนยั่งยืนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : (Eco-tourism) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องโดยการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard) : หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยวซึ่งมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถเพิ่มเติมได้อีกมากมายตามความนิยมของคนในแต่ละยุคสมัย เมื่อมีการระบุดัดว่ากิจกรรมนั้นๆ สามารถให้ความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันมีปรากฏอยู่หลายๆ แห่ง ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาวินาศวิทยา อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และ MICE (Meeting & Incentives & Conventions & Exhibitions) เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ : แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัฒนธรรมสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

4. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ : แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สันฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ ของท้องถิ่น นั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทาง วิชาการก็ได้

5. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ : แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการพักผ่อนและเสริมสร้างสุขภาพ ให้ความสนุกสนาน รื่นรมย์ บันเทิง และการศึกษาหาความรู้ แม้ไม่มีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาศิลปวัฒนธรรม แต่มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น ย่านบันเทิงหรือสถานบันเทิง สวนสัตว์ สวนสนุกและสวนสาธารณะลักษณะพิเศษ สวนสาธารณะ และสนามกีฬา

6. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) :หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงของช้างจังหวัดสุรินทร์ งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

7. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ : ในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อนธรรมชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อน ธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยเน้นในด้านการกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่างๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นสำคัญ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากน้ำพุร้อน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภท ธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งหากไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวใดๆ อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติได้ นอกจากนี้ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของตน และยังสามารถใช้เป็นข้อมูล ที่สำคัญเพื่อประกอบการตัดสินใจ ของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ น้ำพุร้อน ธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

8. แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด (Beach Attraction) :หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีชายหาดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหา

ความรู้เข้าใจไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบริเวณชายหาด ได้แก่ การเล่นน้ำ การอาบแดด กีฬาทางน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร เป็นต้น

9. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก : สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีน้ำตกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าใจไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำตก ได้แก่ การว่ายน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร การเดินสำรวจน้ำตก การล่องแก่งการดูนก และการตกปลา เป็นต้น

10. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ : แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีถ้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าใจไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ ได้แก่ การเข้าชมบรรยากาศและหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ การศึกษาด้านโบราณคดีของมนุษย์ยุคต่างๆ ที่เคยอาศัยในถ้ำ การนมัสการพระพุทธรูป การให้อาหารสัตว์ การปิกนิกและรับประทานอาหาร เป็นต้น

11. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภท เกาะ : การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 47 ตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน จึงมีค่าคะแนนรวมทั้งสิ้น 235 คะแนน โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญของคะแนน น้อยที่สุด

12. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภท แก่ง : แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีแก่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน และมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ การล่องแก่ง การพายเรือ การพักผ่อน และการเดินป่า ซึ่งอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาธรรมชาติเข้าใจไปด้วย ได้แก่ การดูนก การสำรวจธรรมชาติ การศึกษาพันธุ์พืชต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และอื่นๆ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้มีอำนาจหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุมดูแลและทำนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตปกครองส่วนที่รับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการบริหารราชการแผ่นดินรัฐบาลกลางจึงได้มีนโยบายการกระจายอำนาจทางการปกครอง ซึ่งได้ออกกฎหมายหลายฉบับมาอย่างต่อเนื่อง เรียกว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งหมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอื่นมิได้เป็น

ส่วนหนึ่งของรัฐบาล มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน (Daniel Wit, 1967: 101-103) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยกลไกการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ บทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ถือเป็นบทบาทหนึ่งท้องถิ่นสามารถดึงความได้เปรียบของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือในชุมชนมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นแหล่งสร้างรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นที่สำคัญได้อีกด้วย (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552 หน้า 76) การพัฒนาการท่องเที่ยวถือเป็นบทบาทหนึ่งที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดึงความได้เปรียบของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือในชุมชนมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นแหล่งสร้างรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นได้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) สำหรับการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะกระทำได้ง่าย แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ทั้งจากระหว่างหน่วยงานราชการ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น และต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนที่ต้องร่วมมือร่วมใจส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตน

ดังนั้นการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ และบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้น เป็นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้รับถ่ายโอนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นับเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง ในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นนโยบายที่สำคัญของประเทศ เพราะการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นรายได้อันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าและบริการอื่นๆ รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีคูณขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2550: 10) ดังนั้นกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2555) จึงได้มีนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการของมาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มีมาตรฐานและตัวชี้วัดทั้ง 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว และอาจพิจารณาจากระเบียบสากลว่าด้วยจรรยาบรรณสำหรับการท่องเที่ยว โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติให้ได้อย่างน้อยที่สุดตามตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน ส่วนตัวชี้วัดขั้นพัฒนาขึ้นอยู่กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะพิจารณาดำเนินการตามศักยภาพ ความจำเป็น และความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ตามขั้นตอนดังนี้ (1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือมอบหมายภารกิจด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับคณะกรรมการท้องถิ่นให้ทำงานเชิงบูรณาการในภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สัมพันธ์กัน (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว (3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำเสนอแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว ต่อเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น (4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรจุแผนแม่บทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้าในแผนพัฒนาท้องถิ่น (5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว (6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว (7) คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวติดตาม ประเมินผล และรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นต้องมองที่พื้นฐานและความพร้อมของทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นจุดเด่นหรือจุดขาย โดยการอนุรักษ์ความเป็นวิถีชีวิตแบบที่เป็นอยู่ โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ผลักดันให้เกิดพัฒนาเพื่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวตามบริบทและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนพยายามนำเสนอแนวความคิดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของการพัฒนาประเทศ (สัญญา เคนาภูมิ, 2557) จากนั้นทำการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (สัญญา เคนาภูมิ, 2557) และสร้างกรอบแนวคิดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีด้วยวิธีการสังเคราะห์เชิงเหตุผล (สัญญา เคนาภูมิ, 2557: 1-19) ดังนั้นเพื่อให้ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีลักษณะดังนี้

1. บทบาทการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวชุมชน ทำการท่องเที่ยวให้ครบวงจรและเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงและส่งเสริม รวมทั้งการร่วมกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้น รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านบริการการสาธารณสุขปลอดภัยและการอำนวยความสะดวก

2. บทบาทการเสริมสร้างแหล่งท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริม กระตุ้น ประชาชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องตระหนักและมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ดังที่ เสาวลักษณ์ สมสุข (2549: 5) ได้เสนอแนวคิดทุนทางสังคมและวัฒนธรรมฐานรากที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยเสนอว่า **ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Capital)** เป็นทุนที่เป็นนามธรรม แต่ก็มีความสำคัญต่อการเป็นชุมชนและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนอย่างมาก **ทุนทางสังคม** เน้นความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน เกิดความไว้วางใจกัน และเกิดความร่วมมือในลักษณะกลุ่มหรือเครือข่ายซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติ (Norm) แบบเดียวกัน นั่นคือ การเคารพต่อผู้อาวุโส เคารพต่อการเป็นเพื่อนร่วมชุมชนเดียวกัน ซึ่งได้ปฏิบัติต่อกันโดยอัตโนมัติ ทำให้เกิดการส่งเสริมและเกื้อหนุนให้มีองค์กรทางสังคมหรือเครือข่าย (Network) ที่เอื้อเพื่อเอื้อต่อกันได้ง่ายขึ้น แม้การเกิดกลุ่มหรือเครือข่ายนั้นจะเป็นไปได้อย่างช้าๆ แต่ก็ก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน และมีความไว้วางใจ (Trust) ต่อกันได้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเดียวกัน ส่วน**ทุนทางวัฒนธรรม** เน้นการใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและเน้นค่านิยมท้องถิ่น ตลอดจนเน้นอนุรักษ์และพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดึงดูดใจของชุมชนไว้ ถึงแม้ว่าโดยประวัติศาสตร์ของชุมชนเองนั้น มิได้เกิดจากการเป็นเครือข่ายกันทั้งหมดก็ตาม แต่ได้มีการหลั่งไหลทาง

วัฒนธรรมและซึมซับกันโดยอัตโนมัติ มีการคิดค้นและพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญาจากการประกอบอาชีพของตนเองแล้วบอกต่อกันเมื่อใช้แล้วดี หรือการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ถูกอนุรักษ์และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป 8 ทูทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นทุนที่สำคัญมากต่อความเข้มแข็งของชุมชนและมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวจะต้องวางอยู่บนฐาน “ทุน” นี้ ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวหวนกลับสู่ความเป็นชุมชนดั้งเดิม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อวิถีชีวิตจึงกลายเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้ไม่น้อย ดังนั้นการบริหารจัดการเพื่อรักษาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพหุภาคี โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของทุนดังกล่าวอย่างแท้จริงเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดก็ควรกระตุ้นให้เกิดกลไกการส่งเสริมและรักษาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้คงอยู่เพื่อเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่นต่อไป

ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีการจัดตั้งโครงการที่ให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแล และให้คนในชุมชนได้มีรายได้เสริมหรือสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้ชุมชน เมื่อชุมชนเกิดรายได้ก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชน หันมาอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น

3 บทบาทการสร้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และประชาชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของพื้นที่นั้นๆ สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นได้เป็นกอบเป็นกำ ให้มีรายได้ในการเลี้ยงชีพโดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะการท่องเที่ยวเป็นการดึงดูดคนจากภายนอกมาเรียนรู้ชุมชนเป็นแรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน มาดูวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรายได้เสริม ที่สามารถนำรายได้นั้นไปปรับปรุงที่อยู่อาศัย หรือเก็บออมทรัพย์ไว้ในยามขาดแคลนโดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีชีวิตดั้งเดิม หรือเป็นการสร้างทางเลือกเรื่องรายได้ให้กับครอบครัว ในการสร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว สร้างงานให้กับคนในชุมชน โดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเรื่องความสะอาดและสุขอนามัยด้วย

4. บทบาทการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้มีคุณภาพและยั่งยืน โดยการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้นเทศบัญญัติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมพัฒนาก่อนบรรจุไว้ก่อนในแผนพัฒนาสามปี พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด และมีระยะเวลาในการใช้งานยาวนานที่สุด สิ่งแวดล้อมถือเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญทางการท่องเที่ยว เพราะทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ไม่รู้จักหมดก็มีทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วนำมาใช้ใหม่ได้ และมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือการสร้างการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน คนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลอดไป

5. บทบาทการพัฒนาศักยภาพประชาชนในท้องถิ่นผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว เช่น เชิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 39) ได้เสนอแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง “กลไกขับเคลื่อน” สู่การท่องเที่ยวยั่งยืนโดยมอง

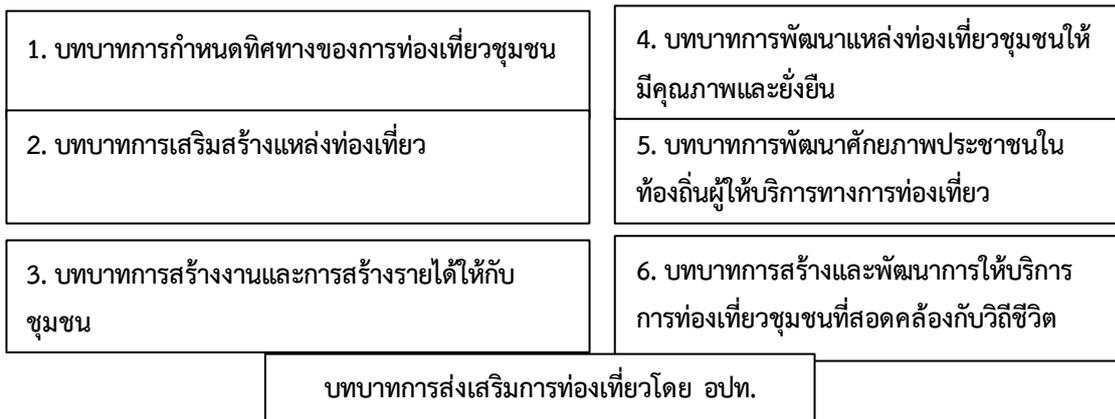
ว่าการที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่นๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือ ช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันและด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว แนวคิดชุมชนเข้มแข็งมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะหาก “กลไก” การจัดการมีความเข้มแข็งก็จะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบน้อยที่สุด และในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ (1) การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหา วิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจาก “ผู้สั่งการ” เป็น “ผู้สนับสนุน” ในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง และ (2) การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในเบื้องต้น ในการตอบรับต่อการเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนาของภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการ และทักษะที่หลากหลาย พร้อมกับพัฒนาความเป็นผู้นำ และความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยจัดการเรียนรู้ฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนทุกรูปแบบ ส่งเสริมบทบาทของสตรีให้มีส่วนในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานพัฒนาของชุมชนในทุกด้านมากขึ้น และสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการ

สร้างกลไกและระบบที่จะเอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการตรวจสอบบริการสังคมต่างๆ ที่ดำเนินการในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชนโดยการจัดกิจกรรม เช่น การจัดสวนสาธารณะและบริการนันทนาการเพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

6. บทบาทการสร้างและพัฒนารูปแบบให้บริการการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญประกอบด้วย ที่พักแรม อาหาร และสถานบันเทิง การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สินค้าที่ระลึก ระเบียบการเข้าออก และโครงสร้างพื้นฐาน หากอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างดีจนเป็นที่ประทับใจก็จะทำให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการซ้ำอีก ทำให้ชุมชนมีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นไปอีก

จึงสรุปเป็นผังมโนทัศน์เชิงองค์ประกอบ (สัญญา เคนาภูมิ, 2557) การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

แผนภาพที่ 1 บทบาทการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย อปท.

การท่องเที่ยวชุมชนกับการพัฒนาประเทศ

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนท้องถิ่นด้วย ที่สำคัญการท่องเที่ยวดังกล่าวต้องไม่ทำลายวิถีชีวิตเดิมหรือทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2561) และในการพัฒนาศักยภาพชุมชนนั้นมีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือภาควิชาการทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนหรือ NGOs ต่างๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนจะต้องหันหน้าเข้ามา “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์” ส่งผลให้เกิด “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559 -2563 (CBT Thailand)” ขึ้นโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากรัฐมนตรีแล้ว เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2560 โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นประธานและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. เป็นฝ่ายเลขานุการเพื่อประสานการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าวจึงถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทยพัฒนาสู่

สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษา และจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนสู่ชุมชนแห่งความสุข ” (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2562)

ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน เกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยมุ่งเน้นการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ พัฒนาคมน พัฒนาชุมชน และพัฒนาการบริหารจัดการระดับชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุป

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคตจะหันมาเน้นที่ “การดูแลฐานทรัพยากร” โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องเข้าใจมิติต่างๆ ของการท่องเที่ยวว่าเป็นอุตสาหกรรมบูรณาการที่รวมอุตสาหกรรมอื่นๆ เข้าด้วยกัน หากจะพัฒนาให้ต้องพัฒนาทั้งระบบและมองในเชิงองค์รวมปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน คือ จัดการฐานทรัพยากร ทุนสังคมและวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของตนเอง หันมาจัดการการตลาดให้สมดุลกันโดยเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ และต้องสร้าง “กลไก” การจัดการที่มีฐานมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน “การจัดการ” ที่สร้างสมดุลระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน ในส่วนเจ้าบ้านต้องจัดการด้านทรัพยากร/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนักถึงศักยภาพของตนเองว่ามีหรือไม่มี หากไม่มี ต้องเร่งสร้างศักยภาพการจัดการของตนเองเสียก่อน จึงเริ่มดำเนินการและ เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ควรมีเทคนิคการสร้างเครือข่ายและการสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญา เพื่อให้ท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงแหล่งที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวได้ตลอดไป พร้อมๆ กับชุมชนที่ยังคงมีความสุขบนฐานความเป็นตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ ปูนคำป็น. (2555). "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" (*Community-Based Tourism*): การสร้าง ขยาย เศรษฐกิจและวิถีชีวิตท้องถิ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://prachatai.com/journal/2012/04/39979>. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2556.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอ เอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- สถาบันพระปกเกล้า.(2550). เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การขับเคลื่อนรัฐธรรมนูญ '50สู่การปฏิบัติ : กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น. วันที่ 11-13. ธันวาคม พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์. หน้า 10.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณทางรัฐประศาสนศาสตร์จากการทบทวนวรรณกรรม”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 3(1).
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์โดยการคิดเชิงเหตุผล. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 16(1), 1-19.

- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). ปรัชญาการวิจัย : ปริมาณ : คุณภาพ. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 3(2).
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3).
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีจากฐานราก. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3).
- เสาวลักษณ์ สมสุข. (2549) การฟื้นฟูชุมชน : ยุทธศาสตร์การลงทุนในสังคม กรณีศึกษาตำบลต้นแบบ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี . *วารสารพัฒนาสังคม*, 10(1), 15.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2563.
- Deniel, W. (1967). *A Comparative Survey of Local Government and Administration*. Bangkok: Kurusapha Press.